

Eng ved Sæby kirke, Tissø

Carsten Clausen og Hans Guldager Christiansen
2014

Sæby kirke set fra engen.

Indledning

Ved den sydøstlige bred af Tissø ligger Sæby kirke, kendt for sine kalkmalerier. Kirken menes opført af Esbern Snare af Hvideslægten, og samme Esbern endte sit liv år 1204 på den bagved liggende Sæbygård. Mellem kirken og søen er der et engdrag, som strækker sig helt op til Klinteskov. Denne lille rapport omhandler den første ca. 1 km af dette areal, se figur 1. Arealet ejes af Sæbygård, og det er forpagtet af Knud Hansen, Herslev. Knud har venligst givet os tilladelse til at færdes på engen, hvor der ellers ikke er offentlig adgang.

Figur 1. Det undersøgte område strækker sig fra vest for "Kirke" (Sæby kirke) i syd og til kanten af figuren i nord, fra landevejen (Sæbyvej) i øst og til søen (Tissø) i vest. Af kortet fremgår det, at arealerne tættest på Tissø er "mose", mens arealet tættest på Sæbyvej er overdrev.

Landskab og drift

Engen ved Sæby kirke er en blanding af mose, eng, overdrev og ellesump. Figur 1 viser, at de våde dele er mose. Når en mose afgræsses, bliver det til en eng, hvilket er sket i begrænset omfang. De højere beliggende dele op til Sæbyvej har tydeligt karakter af overdrev. På figur 1 ses endvidere en skovsignatur ca. 2/3 oppe ad kysten, hvilket er en ellesump.

For et par år siden var eng-stykket temmelig tilgroet, og der var ikke udsyn til Tissø. Kalundborg kommune fældede poplerne langs vejen, og resten ryddede forpagteren. I 2012 blev der udsat kvæg til afgræsning. Desværre døde et af kreaturerne, og et andet blev meget sygt. Siden har der ikke været græsset, hvilket ses meget tydeligt nu, hvor elletræer og krat igen begynder at dække området. Det ville være meget gavnligt for ikke mindst floraen, såfremt græsningen blev genoptaget.

Figur 2. Engen, mod nord ses Klinteskov.

Undersøgelsen

I 2013 og 2014 har især Carsten besøgt engen mange gange og på alle årstider. Floralisten bagerst i rapporten opremser alle de plantearter, vi har set på engen. Vi bruger de botaniske navne, der står i Den Nye Nordiske Flora (Mossberg og Stenberg, 2005 og 2007).

Rødlistede arter og positiv-arter

Den eneste rødlistede art, som vi har fundet på engen er Lancet-Skeblad, se figur 3. Den regnes for regional sårbar (VU), og det er en regional ansvars-art (A), Leth (2006). På nationalt plan regnes den for at være sårbar (V), (www.DCE.dk). I nyere tid er den fundet 4 steder i det vestsjællandske område. Herunder er den i 1990'erne fundet på Tissøs østlige bred 3 forskellige steder, nemlig ud for Fiskerhuset, ud for Selchausdal og ud for Frihedslund (Leth, 2006). Vores fund ligger ud for Sæbygård, altså lidt sydligere end de øvrige angivelser. En enkelt art, Sump-Skræppe, anses for at være "Næsten Truet" (NT) i Vestsjælland.

Figur 3. Lancet-Vejbred.

Blandt de i alt 244 urter og 40 træer og buske, som vi har fundet på engen, er der 49 positiv-arter. Positiv-arter er: "Ikke truede arter med stor tilbagegang eller med relativt få voksesteder i amtet." (Leth 2006). Rødlistede arter og positiv-arterne er tilsammen et godt grundlag for at kunne bedømme kvaliteten af lokaliteten. På næste side i tabel 1 listes positiv-arterne, som vi har fundet på engen.

Positiv-arter	Kategori
Alm. Knopurt	AP
Alm. Pimpinelle	AP
Alm. Star	AP
Alm. Tjærenellike	HP
Angelik	AP
Blågrøn Star	AP
Blågrå Siv	UP
Bredbladet Timian	HP
Brudelys	HP
Dunet Dueurt	AP
Dunet Havre	HP
Dusk-Fredløs	AP
Dynd-Padderok	AP
Engkarse	HP
Eng-Nellikerod	AP
Fladstrået Rapgræs	AP
Gul Anemone	HP
Gul Frøstjerne	AP
Hare-Kløver	HP
Håret Star	AP
Jordbær-Kløver	AP
Kløvkrone	AP
Knold-Ranunkel	AP
Kornet Stenbræk	AP

Kær-Star	AP
Kær-Tidsel	AP
Lodden Perikon	SP
Mark-Bynke	AP
Mark-Frytle	AP
Mark-Krageklo	AP
Seline	HP
Stor Knopurt	AP
Stor Skjaller	HP
Strand-Skræppe	AP
Stribet Kløver	HP
Sump-Skræppe	NT
Sump-Snerre	AP
Top-Star	AP
Toradet Star	AP
Tyakakset Star	AP
Tykbladet Ærenpris	AP
Vand-Mynte	AP
Vandpeberrod	AP
Vellugtende Festgræs	SP
Vellugtende Gulaks	AP
Vinget Perikon	HP
Dunet Gedeblad	AP
Vrietorn	HP
Øret Pil	HP

Tabel 1. Positiv-arterne på eng ved Sæby kirke.

SP: sjælden positiv-art, UP: ualmindelig positiv-art, HP: hist og her positiv-art, AP: almindelig positiv-art. NT: næsten truet, Efter Leth (2006).

Gamle kulturplanter

Engens beliggenhed lige over for Sæby kirke og Sæbygård gør, at der findes en del gamle kulturplanter på engen. Nogle af de gamle kulturplanter kan meget vel være efterkommere af planter, dyrket i forbindelse med middelaldermiljøet ved gård og kirke. Andre kan stamme fra nyligt udsmidt haveaffald. Følgende arter har vi fundet på engen, og alle er gamle kulturplanter:

Alm. Katost, Cikorie, Døvnælde, Filtet Burre, Glat Burre, Gærde-Kartebolle, Italiensk Arum, Italiensk Skilla, Kalmus, Kost-Fuglemælk, Krans-Mynte, Læge-Hundetunge, Læge-Oksetunge, Marts-Viol, Nikkende Fuglemælk, Pastinak, Rød Tandbæger, Skov-Løg, Skvalderkål, Svaleurt, Sæbeurt, Tandfri Vårsalat, Tårnurt, Udbladet Kongelys, Vellugtende Aftenstjerne, Vild Tulipan, Æsel-Foder.

Figur 4. Gærde-Kartebolle, en gammel kulturplante.

Eng ved Sæby kirke, floraliste

Aften-Pragtstjerne	Bredbladet Græsk Amarant	Gyldenris sp.
Ager-Padderok	Bredbladet Timian	Hare-Kløver
Ager-Snerle	Bredbladet Mærke	Hjortetrøst
Ager-Svinemælk	Brudelys	Horse-Tidsel
Ager-Tidsel	Bugtet Kløver	Humle-Sneglebælg
Alm. Bjørneklo	Burre-Snerre	Hvas Randfrø
Alm. Fredløs	Cikorie	Hvid Juleroser
Alm. Fuglegræs	Draphavre	Hvidmelet Gåsefod
Alm. Guldstjerne	Dunet Dueurt	Hvidkløver
Alm. Gåsepotentil	Dunet Havre	Hvid Snerre
Alm. Hanekro	Dusk-Fredløs	Hyrdetaske
Alm. Haremad	Dusk-Syre	Høj Stenkløver
Alm. Hulsvøb	Dynd-Padderok	Høst-Borst
Alm. Hundegræs	Døvnælde	Håret Star
Alm. Hønsetarm	Eng-Brandbæger	Italiensk Arum
Alm. Katost	Eng-Forglemmigej	Italiensk Skilla
Alm. Knopurt	Eng-Gedeskæg	Jordbær-Kløver
Alm. Kongepen	Engkabbeleje	Kalmus
Alm. Kvik	Engkarse	Kanadisk Bakkestjerne
Alm. Kællingetand	Eng- Nellikerod	Kattehale
Alm. Mangeløv	Eng-Rapgræs	Kløftet Storke­næb
Alm. Mjødurt	Eng-Rævehale	Kløvkrone
Alm. Pimpinelle	Eng-Rødtop	Knoldet Brunrod
Alm. Rajgræs	Erantis	Knold-Ranunkel
Alm. Rapgræs	Feber-Nellikerod	Knold-Rottehale
Alm. Røllike	Femhannet Hønsetarm	Kornet Stenbræk
Alm. Skjolddrager	Fersken-Pileurt	Knæbøjet Rævehale
Alm. Skovarve	Filtet Burre	Korsknap
Alm. Star	Fin Kløver	Kost-Fuglemælk
Alm. Syre	Fladstrået Rapgræs	Krans-Mynte
Alm. Tjærenellike	Fliget Brøndsel	Krat-Ærenpris
Alm. Torskemund	Fløjlsgræs	Krokus
Alm. Vorterod	Foder-Kulsukker	Kruset Skræppe
Alm. Vej-Pileurt	Følfod	Kruset Tidsel
Angelik	Glanskapslet Siv	Krybende Baldrian
Bakke-Forglemmigej	Glat Burre	Krybende Potentil
Bidende Ranunkel	Glat Dueurt	Krybende Ranunkel
Bidende Stenurt	Glat Vejbred	Kryb-Hvene
Bittersød Natskygge	Gold Hejre	Kær-Galtetand
Bleg Pileurt	Grenet Pindsvinek­nop	Kær-Star
Bleggul Snerre	Græsbladet Fladstjerne	Kær-Tidsel
Blæresmælde	Gråbynke	Lancet -Skeblad
Blære-Star	Gul Anemone	Lancet-Vejbred
Blød Hejre	Gul Fladbælg	Lav Ranunkel
Blød Storke­næb	Gul Frøstjerne	Liden Andemad
Blågrøn Kogleaks	Gul Iris	Liden Klokke
Blågrøn Star	Gul Kløver	Lodden Dueurt
Blågrå Siv	Gul Snerre	Lodden Perikon
Blåhat	Gærde-Kartebolle	Lugtløs Kamille
Bredbladet Dunhammer	Gærde-Snerle	Lyse-Siv

Læge-Hundetunge
Læge-Oksetunge, blå og rød
Løgekarse
Mark-Bynke
Mark-Forglemmigej
Mark-Frytle
Mark-Krageklo
Mark-Stenkløver
Mark-Ærenpris
Marts-Viol, også hvide
Mose-Bunke
Muse-Vikke
Mælkebøtte sp.
Nikkende Fuglemælk
Pastinak
Pengebladet Fredløs
Pinselilje
Prikbladet Perikon
Pyrenæisk Storkenæb
Påskelilje
Rank Vinterkarse
Roset-Springklap
Russisk Skilla
Ru Svinemælk
Rødkløver
Rød Svingel
Rød Tandbæger
Rød Tvetand
Rørgræs
Seline
Skov-Burre
Skov-Løg
Skvalderkål
Smalbladet Dunhammer
Smalbladet Vikke
Småblomstret Balsamin
Småkronet Gedeskæg
Spyd-Mælde
Stinkende Storkenæb
Stor Knopurt
Stor Nælde
Stor Skjaller
Strand Skræppe
Stribet Kløver
Sump-Evighedsblomst
Sump-Forglemmigej
Sumpkarse
Sump-Padderok
Sump-Skræppe
Sump-Snerre
Svaleurt

Svinemælde
Sværtevæld
Stinkende Storkenæb
Sæbeurt
Sød Astragal
Sølv-Potentil
Tagrør
Tandfri Vårsalat
Tigger-Ranunkel
Tofrøet Vikke
Top-Star
Toradet Star
Tormentil
Tornet Tidsel
Tudse-Siv
Tulipan (Gul, have)
Tusindfryd
Tveskægget Ærenpris
Tykakset Star
Tykbladet Ærenpris
Tyndskulptet Brøndkarse
Tårnurt
Uldbladet Kongelys
Vand-Mynte
Vandpeberrod
Vand-Skræppe
Vand-Ærenpris
Ved bend-Ærenpris
Vejbred-Skeblad
Vellugtende Aftenstjerne
Vellugtende Festgræs
Vellugtende Gulaks
Vild Gulerod
Vild Kørvel
Vild Løg
Vild Tulipan
Vinget Perikon
Vintergæk
Vår-Gæslingeblomst
Æsel-Foder

Træer/buske

Ahorn
Alm. Hyld
Alm. Hæg
Alm. Kvalkved
Alm. Æble
Ask
Benved
Brombær

Bånd-Pil
Dun-Birk
Dunet Gedeblad
Eg sp.
Engriflet Tjørn
Femhannet Pil
Fjeldribs
Fuglekirsebær
Glat Hunde-Rose
Gråel
Gråpil
Hvidtjørn
Humle

Korbær

Mirabel
Pære
Ribs
Rynket Rose
Rødel
Skov-Elm
Skov-Fyr
Skov-Æble
Slåen
Snebær
Solbær
Stikkelsbær
Syren
Sølv-Poppel
Tatarisk Gedeblad
Vorte-Birk
Vrietorn
Øret Pil

Svampe

Alm. Blækhat
Kæmpe-Støvbold

Andet

Admiral
Aurora
Blåfugl sp.
Dagpåfugleøje
Grønåret Kålsommerfugl
Græsrandøje
Kejserkåbe
Køllesværmer sp.
Lille Ildfugl
Stor Kålsommerfugl
Snog

Figur 5. Engen set mod Tissø.

Litteratur

Leth P 2006: Status for Vestsjællands Flora 2006 – en kommenteret regional rødliste og positivliste.
- Dansk Botanisk Forenings hjemmeside (www.botaniskforening.dk).

Mossberg B & L Stenberg 2005 og 2007: Den Nye Nordiske Flora. - Gyldendal. På dansk ved Jon Feilberg.

Figur 6. Rørgræs.

Fotos: Figur 3, Hans Guldager Christiansen, øvrige Carsten Clausen.

Evt. kontakt: c.clausen@ofir.dk